

УДК 330.342:622.691.4

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

CURRENT STATUS AND PROBLEMS OF UKRAINE'S GAS TRANSPORTATION SYSTEM IN THE CONTEXT EUROPEAN INTEGRATION PROCESS

Запухляк І.Б.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки
природокористування і організації виробництва,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

У статті досліджено загальносвітові тенденції розвитку ринку природного газу та встановлено їх вплив на розвиток національного ринку газу загалом та функціонування газотранспортної системи України зокрема. Розглянуто стан та проблеми розвитку газового ринку України з подальшим виокремленням загроз і викликів функціонуванню газотранспортної системи. Наведено сценарії розвитку газотранспортної системи України та здійснено їх критичний аналіз з урахуванням нормативно-правової бази Євросоюзу та України у сфері регулювання і розвитку ринку природного газу. Проаналізовано перспективи і проблеми розвитку вітчизняної газової галузі, поєднано сучасні тенденції загальносвітового і національного характеру зі станом вітчизняної газотранспортної системи в контексті поглиблення євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: газотранспортна система, природний газ, розвиток, євроінтеграційні процеси, ринок природного газу.

В статье исследованы общемировые тенденции развития рынка природного газа и установлено их влияние на развитие национального рынка газа в целом и функционирования газотранспортной системы Украины в частности. Рассмотрены состояние и проблемы развития газового рынка Украины с последующим выделением угроз и вызовов функционированию газотранспортной системы. Приведены сценарии развития газотранспортной системы Украины и осуществлен их критический анализ с учетом нормативно-правовой базы Евросоюза и Украины в сфере регулирования и развития рынка природного газа. Проанализированы перспективы и проблемы развития отечественной газовой отрасли, объединены современные тенденции общемирового и национального характера с состоянием отечественной газотранспортной системы в контексте углубления евроинтеграционных процессов.

Ключевые слова: газотранспортная система, природный газ, развитие, евроинтеграционные процессы, рынок природного газа.

This article explores global trends of natural gas market and established their impact on the domestic gas market in general and the functioning of the gas transport system of Ukraine, in particular. The state and problems of Ukraine's gas market with further threats and challenges form the operation of the transmission system. An scenarios of the gas transportation system of Ukraine and made their critical analysis with regard to the regulatory framework of the EU and Ukraine in the regulation and development of the natural gas market. Analyzed the prospects and problems of the domestic gas industry, combining modern trends of global and national character of the state of the national gas transportation systems in the context of deepening the European integration processes.

Keywords: gas transmission system, natural gas, development, European integration processes, the natural gas market.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Ефективне функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу України, у тому числі підприємств трубопроводного транспорту газу, є запорукою енергетичної безпеки та успішності зовнішньо інтеграційних

процесів держави, необхідною умовою стабілізації та розвитку вітчизняної економіки, задоволення потреби населення і суспільного виробництва в паливно-енергетичних ресурсах, забезпечення захисту національних інтересів України тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної про-

блеми і на які спирається автор. Проблемам теорії та практики ефективного функціонування і пошуку шляхів розвитку газотранспортної системи України присвячено праці таких учених, як О. Берлінг, Г. Гелетуха, Л. Гораль, М. Данилюк, О. Дзьоба, А. Касич, Є. Крижанівський, І. Перезова, В. Петренко та ін.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Газотранспортна система України, незважаючи на своє вигідне географічне розташування, в останні роки все більшою мірою піддається впливу політичних факторів, що призвело до значного скорочення обсягів транспортування природного газу та втрати нею ринкових позицій. Дослідження загальносвітових тенденцій ринку газу та внутрішніх загроз і викликів є одним зі шляхів подолання наявних проблем функціонування газотранспортної системи України та пошуку ефективних напрямів її розвитку.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є виявлення шляхів подолання наявних проблем функціонування газотранспортної системи України та окреслення напрямів її подальшого розвитку. Для досягнення окресленої мети поставлено такі завдання: виявити загальносвітові тенденції розвитку ринку природного газу; з'ясувати стан вітчизняного ринку природного газу; виявити сучасні загрози та виклики функціонуванню газотранспортної системи України; проаналізувати сценарії розвитку газотранспортної системи України в контексті поглиблення євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У своїх дослідженнях А. Полянська зазначає, що «сучасні інтеграційні процеси активізують зовнішньоекономічну діяльність вітчизняних підприємств за рахунок стратегічної важливості вирішення таких питань: пошук шляхів диверсифікації нафтогазової сировини для зменшення залежності від одного джерела постачання; техніко-технологічне оновлення обладнання на згадуваних підприємствах за рахунок поширення сучасних фінансово-інвестиційних інструментів, зокрема лізингу, трансферту технологій, спільної інвестиційної діяльності; використання потенціалу кооперування і спеціалізації у вирішенні окремих виробничо-технічних завдань галузі; заснування спільного бізнесу; участь у міжнародних інвестиційних проєктах» [1, с. 213].

Поділяючи думку автора, розглянемо загальносвітові тенденції ринку газу та внутрішні особливості його формування, акцентуючи увагу на зазначених вище напрямках розвитку зовнішньоекономічної діяльності ГТП України.

Нині в паливно-енергетичному балансі України природний газ посідає перше місце – близько 35%, а згідно з проєктом «Енергетичної

стратегії України на період до 2035 р.» прогнозовано зниження його частки до 25% у 2035 р. [2, с. 23], проте власний видобуток забезпечує лише чверть обсягів внутрішнього споживання.

Незважаючи на те що природний газ усе частіше розглядається як найбільш прийнятне джерело енергії завдяки поліпшенню технологій видобутку, змінам у нормативно-правовій базі, а також факту, що газ визнається найбільш «зеленим» видом викопного палива, що спричиняє мінімальну емісію CO₂ і відповідає цілям декарбонізації [3], нині існує низка викликів та загроз функціонуванню вітчизняної ГТС.

Водночас на тлі порівняно високих цін на вуглеводні та суттєвих затрат на отримання енергії з відновлювальних джерел енергії зростає увага до нових способів використання вугілля та ядерного палива для отримання електроенергії та тепла. Посилюється міжпаливна конкуренція. Зростає видобуток нетрадиційних вуглеводнів, які збільшують конкуренцію на ринках традиційних палив [4], про що можуть засвідчувати динаміка та структура споживання первинних енергоресурсів в Україні з урахуванням прийнятої Енергетичної стратегії України до 2030 р. та проєкту Енергетичної стратегії України до 2035 р. [5; 2, с. 23].

Серед викликів та загроз функціонуванню ГТС України можна виділити загальносвітові тенденції, а саме:

- зниження світового споживання природного газу. За даними щорічного статистичного огляду британської компанії British Petroleum, світове споживання природного газу зросло за 2014 р. тільки на 0,4%;

- сповільнення темпів видобутку природного газу. Світовий видобуток газу зріс на 1,6%;

- зниження обсягів постачання природного газу трубопроводами. У 2014 р. постачання газу трубопроводами знизилося на 6,2% порівняно з попереднім періодом;

- зростання обсягів транспортування скрапленого природного газу. Зокрема, обсяги світової торгівлі скрапленим газом зросли на 2,4%, частка обсягів скрапленого природного газу у світовій торгівлі газом зросла до 33,4% [6, с. 4–5].

Дослідження тенденцій на світовому ринку газу свідчать про уповільнення попиту на природний газ, скорочення міжнародної торгівлі газом, який постачається на ринок трубопроводами, що викликано переважно геополітичними конфліктами, економічним спадом в Європі, Росії та інших країнах, теплими погодними умовам. Також варто зауважити про постійне зростання міжпаливної конкуренції, зокрема з боку вугілля і нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії [4], що також послаблює позиції природного газу як на світовому, так і на національному ринку енергоресурсів. Усе це негативно впливає на розвиток вітчизняного ринку газу загалом та функціонування ГТС України зокрема.

Зазначимо, що європейські країни раніше, ніж Україна, зіткнулися з необхідністю диверсифікувати джерела газових поставок. Газопроводи Словаччини, Польщі, Угорщини, Румунії, Болгарії ще до недавнього часу були побудовані так, що по них міг надходити газ тільки з Росії. Впродовж декількох років ці країни на практиці застосували відхід від монополії ВАТ «Газпром» шляхом будівництва міждержавних газопроводів-перемичок – інтерконнекторів, що передбачено низкою документів Євросоюзу, зокрема Третьою газовою директивою. Наявність інтерконнекторів дає можливість підвищити безпеку газових поставок, у тому числі й завдяки закупівлі газу на «спотовому» ринку (газових «хабах»). Інтерконнектори покликані пов'язати абсолютно всі європейські газові об'єкти і перекачувати необхідну кількість газу з будь-якої точки в будь-якому напрямку [7].

Щодо внутрішнього стану газового сектору України, то матеріали досліджень указують на значне зниження обсягів споживання природного газу у 2015 р. (на 18% порівняно з 2014 р.) і на зниження обсягів видобутку газу майже на 3% порівняно з 2014 р. Незважаючи на зниження обсягів дефіциту газу в 2015 р. із 22,1 млрд. м³ до 15 млрд. м³, коефіцієнт енергетичної залежності країни є досить високим – 42,98% (табл. 1).

Розв'язання проблеми енергетичної залежності України полягає, насамперед, у [10, с. 7–8]:

- стимулюванні розвитку газовидобувної галузі;
- масштабному розгортанні проектів із видобування нетрадиційного газу;

- розробленні та впровадженні інноваційних технологій у сферах геологорозвідки, видобування, транспортування газу;

- ефективному управлінні трансформаційними процесами в газовій галузі. Окрім того, за оцінкою Центру глобалістики «Стратегія XXI» та Київського міжнародного енергетичного клубу Q-Club, у 2015 р. спостерігалось скорочення імпорту газу до рівня 17 млрд. м³ (10 років тому обсяг імпорту газу становив 57,6 млрд. м³, у 2013 р. – 28,0 млрд. м³); відбулася зміна структури імпорту природного газу та переважання імпорту з ЄС: імпорт від ВАТ «Газпром» становив приблизно 6,2 млрд. м³, імпорт з ЄС – 10,8 млрд. м³ [8]. Також варто відзначити значне скорочення обсягів транзиту газу ГТС України, зокрема в 2015 р. обсяг транзиту газу становив тільки половину від обсягів 2005 р.

Негативним фактором, що призвів до скорочення обсягів транзиту природного газу ПАТ «Укртрансгаз», стало будівництво та введення ВАТ «Газпром» в експлуатацію газопроводу «Ямал – Європа» у 1999 р., у 2011 р. першої черги, а в 2012 р. – другої черги газопроводу «Північний потік» загальною проектною продуктивністю 55 млрд. м³. Газопроводом «Північний потік» було протранспортовано 11,8 млрд. м³ у 2012 р., 22 млрд. м³ – у 2013 р. і 34 млрд. м³ – у 2014 р., водночас обсяги транзиту газу територією України поступово знизилися зі 104,2 млрд. м³ у 2011 р. до 62,2 млрд. м³ у 2014 р. (табл. 2).

Таблиця 1

Динаміка показників ринку природного газу в Україні

Показник	Рік										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Обсяг споживання газу, млрд. м ³	76,4	74	69,9	66,3	51,9	57,7	59,3	54,8	50,4	42,6	34,9
Видобуток газу, млрд. м ³	20,5	20,6	20,7	21	21,2	20	20,1	20,2	21,5	20,5	19,9
Транзит газу до ЄС, млрд. м ³	121,5	113,8	112,1	116,9	92,8	95,4	101,1	81,2	83,7	59,4	66,6
Обсяг дефіциту газу, млрд. м ³	55,9	53,4	49,2	45,3	30,7	37,7	39,2	34,6	28,9	22,1	15
Коефіцієнт енергетичної залежності, %	73,17	72,16	70,39	68,33	59,15	65,34	66,10	63,14	57,34	51,88	42,98

Джерело: сформовано автором на основі [8; 9, с. 6]

Таблиця 2

Динаміка обсягів транзиту газу ГТС України за 2005–2014 рр., млрд. м³

Назва ГВС	2005	2010	2011	2012	2013	2014
ГВС Ужгород	81,2	67,9	70,6	51,8	53,5	31,4
ГВС Теково	1,8	0,3	0,7	0,3	0,2	0,0
ГВС Берегово	11,9	7,1	5,9	5,7	6,4	6,5
ГВС Дроздовичі	4,5	3,4	4,0	3,8	3,9	3,5
ГВС Орловка	22,0	16,7	19,9	19,6	19,7	18,0
Обсяг транзиту, разом	121,4	98,6	101,1	84,2	86,1	62,2

Джерело: складено за [11]

Далі наведемо прогнозування транзиту природного газу територією України, який здійснений фахівцями ПАТ «Укртрансгаз» та НАК «Нафтогаз України» і зафіксований у «Плані розвитку газотранспортної системи ПАТ «Укртрансгаз» на 2016–2025 роки» [11], з урахуванням розбудови газопроводів в обхід України. Як зазначено в указаній Стратегії, в останні роки стратегія Росії спрямована на поступову розбудову газопроводів для постачання газу до Європи в обхід території України, тому фахівці, що розробляли можливі сценарії потоків транзитного газу територією України, ґрунтуються на намірах ВАТ «Газпром» побудувати газопроводи в обхід України (як мінімум обидві нитки «Північного потоку – 2» та газопроводу «Турецький потік», а також потрібних трубопроводів на території Європи) та можливістю отримання ВАТ «Газпром» або його дочірніми структурами виключень з європейського енергетичного законодавства стосовно повного доступу до потужностей збудованих газопроводів на території Європи.

Реалізація проекту «Північний потік – 2» може створити додаткові передумови та технічні потужності для зменшення транзиту природного газу через територію України у західному напрямку (через ГВС Ужгород, ГВС Берегово, ГВС Дроздовичі) на 55 млрд. м³. Створення «Віртуальної торгової точки» у Балтійському морі здатне збільшити транспортні потужності в напрямку Європи на 10–11 млрд. м³.

Реалізація проекту «Турецький потік» також може створити передумови та технічні потужності для зменшення транзиту природного газу через територію України в південному напрямку (через ГВС Орлівка) від 15,25 до 32 млрд. м³ (до 63 млрд. м³ залежно від кількості прокладених ниток).

Транспортування природного газу південним маршрутом значною мірою залежить від реалізації проекту «Турецький потік». Найбільш імовірним варіантом реалізації проекту будівництва газопроводу «Турецький потік» є будівництво однієї або двох ниток потужністю 15,25 млрд. м³/рік або 31 млрд. м³/рік відповідно. Таким чином, скорочується обсяг транзиту природного газу південним напрямком (за прогнозом, складеним на основі балансу ПАТ «Укртрансгаз» на 2015 р., транзит природного південним напрямком становитиме 16,5 млрд. м³/рік). Ураховуючи те, що остаточних домовленостей щодо реалізації проекту «Турецький потік» не було досягнуто, то встановити точні терміни реалізації, а також майбутню продуктивність газопроводу складно.

Транспортування природного газу західним маршрутом значною мірою залежить від реалізації проекту «Північний потік – 2» а також від проектів розвитку внутрішньої європейської газової інфраструктури. Нині існує альтернатива використання вільних фізичних потужнос-

тей інтерконекторів між країнами Європи обсягом 15 млрд. м³, які здатні вплинути на основний маршрут транспортування природного газу, що проходить МГ «ПАТ «Укртрансгаз».

Окрім «Північного потоку – 2», основний вплив на зменшення обсягів транзиту природного газу для ПАТ «Укртрансгаз» несе розширення газової інфраструктури всередині Європи. Як наслідок, реалізація цих проектів може вивільнити додаткові потужності обсягом до 52,8 млрд. м³/рік.

Підсумовуючи наведені факти, зазначаємо, що нині існує загроза зниження обсягів транзиту газу територією України, що ґрунтується на наявності вже збудованих та проектних газопроводів, а також на отриманні ВАТ «Газпром» або його дочірніми структурами виключень з європейського енергетичного законодавства стосовно повного доступу до потужностей збудованих газопроводів на території Європи (табл. 3).

Таблиця 3
Прогнозовані обсяги транзиту газу територією України, млрд. м³

Сценарії	2015 р.	2020 р.	2025 р.
Оптимістичний	64	64	64
Базовий	64	50	50
Песимістичний	64	0	0

Джерело: складено за [11; 12]

«Песимістичний» сценарій прогнозу базується на таких припущеннях:

- ВАТ «Газпром» забезпечить на 100% завантаження газопроводів «Північний потік» і «Північний потік – 2»;
- будуть побудовані всі інфраструктурні проекти, що становлять загрозу для транзиту газу ПАТ «Укртрансгаз»;
- ПАТ «Газпром» побудує і на 100% завантажить газопровід «Турецький потік».

«Базовий» сценарій прогнозу базується на таких припущеннях:

- ВАТ «Газпром» побудує одну нитку газопроводу «Північний потік – 2», а також на 100% завантажить газопровід «Північний потік»;
- значні структурні зміни в розвитку ГТС в Європі не відбудуться;
- ПАТ «Газпром» не побудує газопровід «Турецький потік».

«Оптимістичний» сценарій прогнозу базується на таких припущеннях:

- ПАТ «Газпром» не побудує газопровід «Північний потік – 2»;
- значні структурні зміни в розвитку ГТС в Європі не відбудуться;
- ВАТ «Газпром» не побудує газопровід «Турецький потік».

На основі наведених даних можна стверджувати про значне скорочення ємності ринку газу в Україні, високий рівень енергетичної залежності, низький рівень використання потужнос-

тей вітчизняної ГТС. Також варто зазначити, що, незважаючи на прийняття у 2015 р. Закону «Про ринок природного газу» [13] та низки інших нормативно-правових актів, лібералізація ринку газу загалом та реформування нафтогазового комплексу зокрема відбувається повільно: НАК «Нафтогаз України» займає монополіне становище; немає повноцінної конкуренції; державні органи досі контролюють газовий сектор; НКРЕКП не приймає незалежних та економічно обґрунтованих рішень, зокрема в частині формування транспортних тарифів; доступ до потужностей ГТС інших операторів та інвесторів ускладнений та політизований тощо.

Отже, найбільш небезпечними викликами для газової галузі нині є [14]:

1. Неухильне скорочення транзитних потоків російського природного газу через Україну, спричинене, насамперед, стратегією будівництва обхідних трубопроводів. За песимістичним сценарієм Стратегії до 2030 р. транзит російського газу територією України може становити щорічно лише 30–40 млрд. м³.

2. Наявна залежність енергетики України від імпорту газу одного постачальника та незначні обсяги диверсифікованих поставок природного газу.

3. Відставання розвитку вітчизняного газового ринку (а отже, його конкурентоспроможності) від активних процесів реформування світових газових ринків, насамперед, у Європі.

4. Необхідність виконання зобов'язань України, що випливають з її членства в Енергетичному Співтоваристві (далі – ЕС), та зафіксованими іншими міжнародними зобов'язаннями України.

5. Зростання цін на природний газ до європейського рівня, який робить неконкурентоспроможними галузі промисловості, що забезпечують більшу частину ВВП України.

6. Брак значних інвестиційних ресурсів, необхідних для модернізації вітчизняної ГТС та ПСГ.

У відповідь на зазначені виклики прийнята Енергетична стратегія України [4], в якій зазначено головною метою розвитку енергетики забезпечення енергетичної безпеки і перехід до енергоефективного та енергоощадливого використання і споживання енергоресурсів з упровадженням інноваційних технологій. Енергетична галузь розглянута як економічна запорука державного суверенітету, елемент належного врядування, надійний базис сталого розвитку конкурентної економіки та невід'ємна частина європейського енергетичного простору. Для досягнення конкретних цілей визначено такий план дій: формування енергоефективного суспільства; безпека та надійність постачання і транспортування енергетичних ресурсів; інтеграція в енергетичний простір ЄС, посилення глобальних зв'язків.

Найважливішим кроком у бік лібералізації ринку газу України та продовження процесів інтеграції ГТС України було розроблення

спільно з Секретаріатом Енергетичного Співтовариства відповідно до Директиви 2009/73/ЄС «Про спільні правила внутрішнього ринку природного газу» та Регламенту (ЄС) № 715/2009 «Про умови доступу до мереж транспортування природного газу» Закону України «Про ринок природного газу» [13]. Основною метою цього Закону є створення конкурентного середовища на ринку природного газу з урахуванням зобов'язань України щодо імплементації вимог Третього енергетичного пакета ЄС. Закон є законодавчим оформленням реформи газового сектору та плану її впровадження, а також містить концепцію реформування НАК «Нафтогаз України», зокрема план реструктуризації компанії.

У контексті забезпечення успішної євроінтеграції вітчизняного газового ринку фахівці вважають, що найбільш оптимальним є сценарій інтеграції енергетичної інфраструктури України в європейський енергетичний простір – через регіональну енергетичну платформу Центрально-Східної Європи (на базі Вишеградської групи (V4)), у рамках якої достатньо ефективно відбувається розвиток низки проектів, що фінансово підтримуються Європейською Комісією для зменшення ступеня залежності країн регіону від енергетичних поставок зі Сходу, підвищення рівня енергетичної безпеки через синергію зусиль [14, с. 16–17].

Підкомітетом із питань економіки та іншого галузевого співробітництва та Комітетом асоціації між Україною та ЄС детально опрацьовано стан нинішніх справ у нафтогазовому секторі України та можливі перспективи його розвитку. Опираючись на Пам'ятку записку [15], деякі з висновків на завершення дослідження сучасного стану ГТС України та перспектив розвитку викладемо нижче. Україна активно працює над установленням «прямої взаємодії» з національними операторами ГТС суміжних європейських країн, зокрема в напрямі двостороннього потоку газу, віртуального реверсу тощо.

Цей підхід повністю відповідає вимогам Третього енергетичного пакета. Нині Україна активно працює над підписанням таких угод зі Словаччиною, Польщею та Румунією. Укладання прямих угод про інтерконектори між ПАТ «Укртрансгаз» та операторами газотранспортних систем ЄС, у тому числі зі словацьким оператором ГТС Eustream, румунським TRANSGAZ, польським GAZ-SYSTEM дасть змогу відкрити «великий реверс» газу з європейських країн через Словаччину, Румунію та Польщу до України з подальшим використанням газу, у тому числі для потреб країн ЄС.

За ініціативи України та підтримки Європейської Комісії до Плану дій увійшли проект будівництва інтерконектора для організації фізичних реверсних поставок природного газу з Румунії в Україну через пункт Ісакча (Румунія) та проект, який передбачає збільшення гарантованої потужності інтерконектора «Угорщина – Укра-

їна». Безпосереднє значення для забезпечення диверсифікації газових постачань має включений до Плану дій CESEC проект будівництва в Хорватії СПГ-терміналу, який Україна розглядає як складову частину Адриатичного газового коридору, покликаного з'єднати газотранспортні системи Хорватії, Угорщини та України.

Спостерігається прогрес у модернізації газового сектора, реструктуризації НАК «Нафтогаз України», питаннях законодавства та ціноутворення, отже, Українська сторона зацікавлена у подальшій співпраці з ЄС щодо модернізації та експлуатації української ГТС, а також у залученні європейських компаній до використання підземних газових сховищ України.

Для нарощування видобутку нафтогазовидобувні підприємства НАК «Нафтогаз України» проводять роботи з уведення нових потужностей. Упродовж 2015 р. ПАТ «Укргазвидобування» ввело в дослідно-промислому розробку Малокринківське газове родовище, а також Кузьмичівське ГКР. У січні-липні 2015 р. нафто-

газовидобувними підприємствами НАК «Нафтогаз України» облаштовано та введено в дію 11 нафтових та 32 газові нові свердловини, які забезпечили видобуток 87,411 млн. куб. м газу та 25,646 тис. т нафти і газового конденсату [15].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Плануючи розвиток ГТС України, необхідно враховувати загальносвітові тенденції на ринку енергоресурсів загалом та природного газу зокрема; інтереси країн-імпортерів природного газу, які намагаються монополізувати ринок природного газу, та країн-експортерів, які намагаються диверсифікувати шляхи та джерела постачання газу; важливим є також розгляд міжпаливної конкуренції. Нині запорукою успішної євроінтеграції вітчизняної ГТС є забезпечення її конкурентоспроможності через модернізацію та оновлення техніко-технологічної бази, зниження витрат на транспортування природного газу, вдосконалення корпоративної структури та культури, покращення обліку природного газу тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Полянська А.С. Пріоритети розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств нафтогазового комплексу на шляху до інтеграції вітчизняного ПЕК у європейський економічний простір / А.С. Полянська // Науковий вісник ІФНТУНГ. – 2013. – № 2(35). – С. 213–220.
2. Енергетична стратегія України на період до 2035 року (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mpe.kmu.gov.ua>.
3. Умбах Ф. Поточний статус і стратегічні перспективи нетрадиційного газу в Європі / Ф. Умбах // Е–БЮЛЕТЕНЬ. Серія: «Світовий досвід видобутку нетрадиційного газу для України: Економіка і Технології. Екологія і Регуляція. Дезінформація і маніпуляція». – № 2(11). – Київ – Севастополь, 2014.
4. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 1071 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Гелетуша Г.Г. Критичний аналіз основних положень «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року / Г.Г. Гелетуша [та ін.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mama-86.org.ua>.
6. BP Statistical Review of World Energy [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/statistical-review-2015/bp-statistical-review-of-world-energy-2015-full-report.pdf>.
7. Інформація до Дорожньої карти щодо диверсифікації поставок природного газу до України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://utg.ua>.
8. ГАЗ: ПІДСУМКИ–2015, ПРОГНОЗИ–2016. Попередні оцінки у системі «видобуток – імпорт — зберігання – споживання – транзит» / Центр глобалістики «Стратегія XXI» та Київський міжнародний енергетичний клуб Q-Club [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://geostrategy.org.ua/ua/analitika/item/956-gaz-pidsumki-2015-prognozi-2016>.
9. Розвиток газового сектору України в контексті євроінтеграції / Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова. – Київ, 2014. – С. 3–22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/upload/1392734130_file.pdf.
10. Крижанівський Є.І. Техніко-економічні аспекти транспортування природного газу із морських родовищ / Є.І. Крижанівський, О.Г. Дзьоба, А.П. Джус // Науковий вісник ІФНТУНГ. – 2013. – № 2(35). – С. 7–15.
11. План розвитку газотранспортної системи ПАТ «Укртрансгаз» на 2016 – 2025 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.utg.ua.com/>.
12. Стратегічний план розвитку Публічного акціонерного товариства «УКРТРАНСГАЗ» на 2016–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.naftogaz.com.
13. Закон України «Про ринок природного газу» від 09.04.2015 № 329–VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
14. Нова енергетична стратегія України: безпека, енергоефективність, конкуренція (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mpe.kmu.gov.ua>.
15. Пам'ятна записка до засідання кластеру 3 (питання енергетики, транспорту, захисту навколишнього природного середовища та змін клімату) / Підкомітет із питань економіки та іншого галузевого співробітництва Комітету асоціації між Україною та ЄС (Київ, 28–29 вересня 2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua.